

OBSADZOVANIE ÚRADNÍCKYCH POSTOV V SPIŠSKEJ STOLICI V ROKOCH 1711 – 1785

TOMÁŠ JANURA

JANURA, Tomáš. The Filling of Official Posts in the County of Spiš in the Period 1711–1785. *Historický časopis*, 2019, 67, 1, pp. 23-51, Bratislava. The study is devoted to tracing the officials in the administration of the County of Spiš: assessors, deputy reeves, ordinary reeves, deputy fiscals, fiscals, tax collectors, auditors, treasurers, deputy notaries, notaries and deputy sheriffs. For each post, the period of its existence and its standard or specific position in the framework of county administration in Hungary are analysed. Tracing the length of terms of office, whether there were age limits for particular functions, whether there was career progression and which families held individual offices in the given period is an important part of the text.

Key words: Deputy sheriff. Máriássy family. Görgey family.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.1.2>

Stoličné archívy patria popri rodových archívoch aristokratov k jedným z najlepšie zachovaných archívnych fondov na území Uhorska a jeho nástupníckych štátov. Ak nedošlo k závažnejšiemu poškodeniu alebo zničeniu archiválií niekdajších samostatných šľachtických samosprávnych jednotiek, zachované viazané knihy i roztriedené spisy poskytujú dostatočne bohatý materiál na výber konkrétnej výskumnej úlohy. Výsledkom bádania preto nemusia byť len výstupy v rámci regionálnej historiografie, ktorá sa primárne zameriava na získanie viacerých faktov k dejinám danej obce, oblasti alebo daného šľachtického rodu. Písomná agenda stolíc môže poskytnúť napríklad aj podklady pre otázky nepotizmu, úradníckych elit a disciplinizácie zo strany celokrajinských orgánov.

V doterajšej odbornej literatúre sa výskum stolíc objavoval predovšetkým ako súčasť problematiky prelínania celokrajinských a stoličných hospodárskych i politických dejín. Išlo predovšetkým o problematiku urbárskej regulácie a politického angažovania sa na sneme.¹ V posledných rokoch sa do popredia dostala

---

1 CSIZMADIA, Andor. Les problèmes de l'administration provinciale en Hongrie au XVIIIe siècle. In *Acta Juridica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 1969, roč. 11, č. 3-4, s. 355-389. ISSN 1216-2574; CSIZMADIA, Andor. Začiatky úradnej a byrokratickej verejnej správy v Uhorsku. In *Historický časopis*, 1966, roč. 14, č. 1, s. 566-582. ISSN 0018-2575; EMBER, Győző. *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a Török kiűzéséig*. Budapest: Magyar Országos Levéltár kiadványai, 1946, 625 s.; EMBER, Győző. Magyarország

archontológia, skúmajúca osoby jednotlivých stoličných úradníkov, čo otvorilo ďalšie možnosti smerom k otázkam, napríklad akú úlohu zohrávalo „rodinkárstvo“ pri obsadzovaní funkcií, ako sa menil podiel evanjelikov a katolíkov v nábožensky zmiešaných územiach, či vznikli úradnícke dynastie, ako sa v priebehu jednotlivých časových úsekov menili rody, ktoré obsadzovali konkrétne posty v správe.²

Nakoľko hlavným predmetom predkladanej štúdie boli daní úradníci a priority nie vývoj a náplň práce na konkrétnom správnom poste, nemohol som sa opierať o príliš veľký okruh literatúry. V staršej literatúre z konca 19. storočia a prvej polovice 20. storočia sa publikovali predovšetkým zoznamy hlavných županov a podžupanov vybranej stolice bez ďalšieho sprievodného textu. Z autorov konca 20. a začiatku 21. storočia sa v slovenskom prostredí otázkam personálneho obsadenia postov v správe v období 16. až 19. storočia venoval hlavne Peter Keresteš na príklade Nitrianskej stolice.³ V Maďarsku sa v poslednej dobe začalo venovať archontologickému skúmaniu stoličnej samosprávy viacerou autorov. Za všetkých možno spomenúť Zoltána Fallenbüchla, ktorý sa dlhodobo venuje archontológii hlavných županov, ale aj krajinských úradov a Istvána Szijártóa. Zatiaľ iba v prípade Békešskej a Zalianskej stolice vyšli publikácie,

-
- közigazgatása 1711–1765. In *Levéltári közlemények*, 1983, roč. 54, č. 1-2, s. 3-100. ISSN 0024-1512; EMBER, Győző. A m. kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848. Budapest: A m. kir. országos levéltár kiadványai, 1940, 283 s.; FORGÓ, András. Az egyházi rend a szatmári megegyezés utáni országos politikában. In FORGÓ, András (ed.). *Az 1712. évi pozsonyi diéta egy ciszterci szerzetes szemével*. Veszprém: Veszprém Megyei Levéltár, 2013. s. 7-63. ISBN 9789637229329; SZÁNTAY, Antal. Regionális igazgatás a 18. századi Magyarországon. In *Történelmi szemle*, 2008, roč. 50, č. 3, s. 313-333. ISSN 0040-9634; SZIJÁRTÓ, István. *A diéta A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Keszthely: Balaton Akadémia Kiadó, 2010, 612 s. ISBN 9789638365781.
- 2 HUDI, József. A Veszprém megyei politikai elit a 18. – 19. században. In VARGA, László (ed.). *Rendi társadalom – polgári társadalom I. Társadalomtörténeti módszerek és forrástípusok*. Salgótarján: Nógrád Megyei Levéltár kiadványa, 1987, s. 99-109. ISBN 9637243011; JANURA, Tomáš. Nepotizmus v správe Liptovskej stolice v 18. storočí. In *Historický časopis*, 2011, roč. 58, č. 3, s. 403-426. ISSN 0018-2575; JANURA, Tomáš. Uhorské stolice v zajatí nepotizmu a klientelizmu. In ŠOLTÉS, Peter – VÖRÖS, Ladislav et al. *Korupcia*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2015, s. 56-99. ISBN 9788022414470; ODÓR, Imre. A „hivatali elit“ Baranya vármegyében 1711–1813. In *Levéltári szemle*, 1995, č. 2, s. 21-34. ISSN 0457-6047.
- 3 KERESTEŠ, Peter. (Právne) vzdelanie v živote stoličných funkcionárov v 16. a 17. storočí (na príklade notárov a podžupanov Nitrianskej stolice). In KOVAČKA, Miloš – AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAČUHA, Maroš (eds.). *Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Časť II. Duchovná a hmotná kultúra*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2009, s. 28-36. ISBN 9788089301515; KERESTEŠ, Peter. Notár v živote stoličnej samosprávy v 16. a 17. storočí (na príklade Nitrianskej stolice). In *Slovenská archivistika*, 2009, roč. 44, č. 2, s. 41-56. ISSN 0231-6722.

ktoré priniesli na základe archívneho prieskumu existujúcich prameňov ucelený zoznam úradníkov a pohľad na vývoj a fungovanie jednotlivých stolíc.⁴

V texte štúdie som za hraničné roky zvolil rok 1711, keď bol podpísaný sätmársky mier, čím sa uzavrelo predošlé obdobie stavovských povstaní a rok 1785, ktorý znamenal zavedenie územno-správnych reforiem Jozefom II. a dočasnú zmenu systému úradovania. Vymedzené rozpätie predstavuje dostatočne veľký časový úsek na vyvodenie všeobecnejších záverov na konkrétnom príklade Spišskej stolice. Vyslovené tvrdenia však zatiaľ pre nedostatok podobne zameraných štúdií nebolo možné dôsledne porovnať so situáciou v inej samosprávnej oblasti Uhorska.⁵ V práci som sa venoval základnej charakteristike vývoja jednotlivých úradov, ich obsahovej náplni a predovšetkým dĺžke funkčného obdobia jednotlivcov, nástupného veku, vplyvu rodov na obsadzovanie danej pozície, kariérnym predpokladom a postupu pri každom poste. Štúdia sa vnútorne člení na menšie celky venované konkrétnym pozíciám, pričom v prípade okresov po všeobecnom úvode pri následnej personálnej analýze došlo k rozdeleniu podľa daných okresov, prípadne dištriktov. V texte som sa vôbec nevenoval komisárom,⁶ pretože nepatrili v rámci magistrátnej administratívnej štruktúry medzi dôležité miesta a obsadzovali ich príslušníci menej vplyvných rodov.

Úradnícke posty

V priebehu 18. storočia sa v dôsledku nových úloh kladených stoliciam Kráľovskou miestodržiteľskou radou a celkového hospodárskeho a spoločenského

-
- 4 FALLENBÜCHL, Zoltán. *Magyarország föispánjai 1526–1848: Die Obergespane Ungarns 1526–1848*. Budapest: Argumentum, 1994, 171 s. ISBN 9637719814; FALLENBÜCHL, Zoltán. *Mária Terézia magyar hivatalnokai*. Budapest: Kossuth Könyvtár és dokumentum szolgálat, 1989, 156 s. ISBN 9637056963; SZIJÁRTÓ, István. *Hivatalviselő elit a 18. századi Somogy vármegyében*. In HERMANN, István – KARLINSZKY, Balázs (eds.). *Megyetörténet: Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére*. Veszprém: Veszprémi érseki és főkapitányi levéltár, Veszprém megyei levéltár, 2010, s. 445-466. ISBN 9789637229206; HÉJJA, Julianna, Erika. *Békes vármegye archontológiája és prozopográfiája 1715–1848*. Gyula: Békes Megyei Levéltár, 2009, 576 s. ISBN 9789637239601; MOLNÁR, András (ed.). *Zala megye archontológiája 1138–2000*. Zalaegerszeg: Zala Megyei Levéltár, 2000, 524 s. ISBN 9637226397.
  - 5 Celá štúdia vychádza z koncepcie, ktorá bola prvýkrát použitá pri výskume úradníkov Zvolenskej stolice pre 19. storočie. JANURA, Tomáš. *Úradníci Zvolenskej stolice v rokoch 1790 – 1848*. In KOVÁČ, Dušan – KOWALSKÁ, Eva – ŠOLTĚS, Peter (eds.). *Spoločnosť na Slovensku v dlhom 19. storočí*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2015, s. 95-127. ISBN 9788022414784. Navyše bola doplnená aj o pohľad na kariérne predpoklady a postup na jednotlivých postoch na základe v poznámke 4 citovanej štúdie Istvána Szijártóa o úradníckej elite v Somogyskej stolici.
  - 6 Komisári boli volení zástupcami šľachtického stavu danej stolice a na rozdiel od panovníkom menovaných komisárov nereprezentovali záujmy centrálnej moci.

vývoja vytvorili dve skupiny pracovníkov zúčastnených na výkone samosprávy. Do prvej – významnejšej, označovanej termínom úradníci, patrili šľachtici zastávajúci pozície prísazných prísediacich, zastupujúcich slúžnych, riadnych slúžnych, podfiškálov, fiškálov, výbercov daní, účtovných dozorcov, pokladníkov, podnotárov, notárov a podžupanov.

Druhú skupinu pracovníkov v rámci stoličného magistrátu označovali termínom zamestnanci a predstavovali ju ľudia so šľachtickými titulmi na postoch vyžadujúcich si odborné vyššie vzdelanie – lekári, lekárnici, geometri. Slobodné vzdelané obyvateľstvo sa mohlo zúčastniť na správe ako pisári. Neprivilegované obyvateľstvo dostalo možnosť zastávať pozície drábov a správcov stoličného domu – kastelánov a kľučiarov. Všetky funkcie boli platené buď ročným platom, alebo v kombinácii s naturálnymi odmenami.

Riadny podžupan – *ordinarius vicecomes*

Najvyšší volený funkcionár podžupan sa v Spišskej stolici podobne ako v ostatných uhorských územnosprávnych jednotkách volil od stredoveku. Až do polovice 17. storočia sa na Spiši obsadzoval iba jeden post podžupana, a preto ho neodlíšili použitím prídavného mena riadny. Napriek občasnej voľbe zastupujúceho podžupana v druhej polovici 17. storočia a kontinuitnej od roku 1699 sa až do volieb v júni 1720 používalo pre neskoršieho riadneho podžupana iba jednoslovné označenie podžupan. Od roku 1720 sa definitívne prešlo k pomenovaniu riadny podžupan, aby bolo jasné, ktorého z dvoch podžupanov mali na mysli. Úlohou riadneho podžupana bolo viesť celú stolicu, navrhovať mená členov rôznych komisií zaoberajúcich sa účtovníctvom, zabezpečením armádných potrieb, súdnymi záležitosťami a ďalšími aktuálne potrebnými úlohami. Riadny podžupan zväčša predsedal generálnym kongregáciám, otváral úradnú poštu a komunikoval so zástupcami miestnych alebo celokrajinských inštitúcií.⁷

V sledovanom období sa na poste vystriedalo deväť šľachticov, pričom ôsmi z nich (88,9 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Štyria boli pred voľ-

7 Zoznam riadnych podžupanov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej MV SR), Štátny archív v Prešove, špecializované pracovisko Spišský archív v Levoči (ďalej SAL), fond (ďalej f.) Spišská župa (ďalej SŽ), inventárne číslo (ďalej i. č.) 62, kongregačný protokol (ďalej KP) z rokov 1709 – 1711, numero (ďalej no.) 43, kartón (ďalej k.) 22, pagina (ďalej pag.) 41; i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4; i. č. 66, KP z rokov 1718 – 1720, no. 47, k. 23, pag. 154; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 108; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 6; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 35; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 316; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 468; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 213. SZLUHA, Márton. *Szepes vármegye nemes családjai*. Budapest: Heraldika Kiadó, 2013, s. 124, 152, 160. ISBN 9789639204799.

bou za riadneho podžupana zastupujúcimi podžupanmi, dvaja notármi a dvaja riadnymi slúžnymi. Keďže išlo o najvyšší volený úrad pre všetkých jednotlivcov, táto funkcia zároveň predstavovala poslednú pozíciu. Z hľadiska personálneho obsadzovania sa najúspešnejším rodom stali príslušníci katolíckej vetvy rodu Máriássy, ktorí zastávali uvedenú funkciu 27 rokov, čo tvorilo 36,5% podiel z časového úseku 74 rokov. Druhý najvplyvnejší rod Görgey z katolíckej a reformovanej vetvy zastával podžupanskú pozíciu devätnásť rokov (25,7 % podiel). Tretí najvplyvnejší rod stelesňovali Jancsóvcí, ktorého jediný príslušník bol na poste štrnásť rokov (18,9 % podiel).

Šesť z deviatich županov (66,6 %) vykonávalo funkciu doživotne, čo súviselo hlavne s ich vysokým nástupným vekom. Ako najmladší zomrel 59-ročný Imrich Horváth-Stansith a ako najstarší 77-ročný Štefan Máriássy. Ezechiel Görgey odstúpil ako 52-ročný, zrejme pre zdravotné ťažkosti, keďže po troch rokoch od vystúpenia z magistrátu zomrel. Jedine Krištof Szinyei-Merse odstúpil vo veku asi 38 rokov kvôli súbežnému výkonu postu komisára Predtiského dištriktu a Michal Theóke sa vo veku 39 rokov dožil jozefínskej reorganizácie stoličného zriadenia.⁸

Nástupný vek riadnych podžupanov pri prvom zvolení nemal stanovenú záväznú vekovú hranicu, ale pri šiestich z deviatich (66,6 %) sa pohyboval v rozmedzí od 54 do 67 rokov. Krištof Szinyei-Merse mal pri nástupe asi 33 rokov, Michal Theóke 37 rokov a Ezechiel Görgey 44 rokov. Ich nižší vek zrejme súvisel s tým, že po smrti predošlého riadneho podžupana sa nenašiel iný vhodný kandidát na post v obvyklom veku nad 50 rokov.⁹

Zastupujúci podžupan – *substitutus vicecomes*

V Spišskej stolici sa post zastupujúceho podžupana prvýkrát objavil v rokoch 1644 – 1647, pričom išlo len o dočasnú výpomoc pre aktuálneho podžupana v dôsledku jeho zaneprázdnenosti, podobne ako neskôr v druhom prípade v rokoch 1672 – 1675. Sústavná voľba zastupujúceho podžupana sa začala až od septembra 1699.¹⁰ Po smrti zastupujúceho podžupana a zároveň notára Ada-

8 Údaje o dátume úmrtia alebo veku odchodu podžupanov boli vypracované na základe nasledujúceho materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 124, 152, 160, 394; SZLUHA, Márton. *Felvidéki nem-es családok II. Sáros megye*. [CD-ROM]. Budapest: Heraldika Kiadó, 2006, Szinyei Merse (Merse), Szinyei, tabuľka II. WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusi sacri et profani pars III. Poonii et Cassoviae: Svmpitibus Joannis Michaelis Landerer, typographi et bibliopolae, 1778*, s. 247.

9 Údaje o dátume narodenia riadnych podžupanov boli vypracované na základe nasledujúceho materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 103, 113, 124, 152, 160, 246, 394; SZLUHA, ref. 8, Szinyei Merse (Merse), Szinyei, tabuľka II.

10 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 32, KP z rokov 1633 – 1643, no. 13, k. 7, predná strana so zoznamom podžupanov; i. č. 33, KP z rokov 1643 – 1649, no. 14, k. 8, pag. 125, 175; i. č. 38, KP z rokov

ma Almássyho v januári 1739 síce v nasledujúcej reštaurácii vo februári 1739 samostatne nezvolili zastupujúceho podžupana, ale výkonom jeho kompetencií poverili prísažného notára. Vychádzalo sa z predošlého stavu, keďže od novembra 1729 obe funkcie vykonávala rovnaká osoba. K faktickému obnoveniu úradu zastupujúceho podžupana došlo až v januári 1743, odkedy už zastupujúcim podžupanom a prísažným notárom nebol jeden šľachtic.¹¹

V sledovanom období na poste zastupujúceho podžupana pôsobili trinásť šľachticov, pričom ôsmi z nich (61,5 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Štyria boli pred voľbou za zastupujúceho podžupana notármi, jeden vojenským pokladníkom, jeden všeobecným pokladníkom a dvaja riadnymi slúžnymi. Pre väčšinu zastupujúcich podžupanov sa funkcia zároveň stala poslednou, pretože iba štyria (30,8 %) postúpili vyššie na riadneho podžupana.

Lejšie miesto pri obsadzovaní postu dosiahli iba členovia rodu Görgey, ktorých štyria príslušníci vykonávali úrad spolu devätnásť rokov, čo predstavovalo 27,1 % podiel. Ostatných deväť rodov získalo funkciu iba pre jedného príslušníka, pričom najdlhšie pôsobiacim bol Adam Almássy, ktorý zastával úlohu zastupujúceho podžupana desať rokov (14,3 % podiel). Andrej Daxner pôsobil deväť rokov (12,8 % podiel). Avšak ešte pred zvolením za zastupujúceho podžupana Daxnera poverili výkonom kompetencií zastupujúceho podžupana, pričom bol súčasne prísažným notárom.

Na rozdiel od riadneho podžupana funkčné obdobie zastupujúceho podžupana nebolo doživotné a iba Štefan Görgey a Adam Almássy z celkového počtu trinástich zastupujúcich podžupanov zomreli počas výkonu zvereneho úradu. Priemerná dĺžka zotrvania vo funkcii by sa dala rozdeliť do dvoch skupín. V prvej dominantnejšej osemčlennej skupine s 61,5 % podielom bola priemerná dĺžka zotrvania na poste tri roky a šesť mesiacov. V druhej päťčlennej skupine sa priemerná dĺžka pohybovala okolo ôsmich rokov a takmer piatich mesiacov.

Nástupný vek zastupujúcich podžupanov sa na základe publikovaných genealogických tabuliek nedal presne stanoviť pri všetkých šľachticoch, a preto ne-

---

1672 – 1674, no. 19, k. 11, pag. 3; i. č. 39, KP z rokov 1674 – 1677, no. 20, k. 11, pag. 3, 178; i. č. 54, KP z rokov 1699 – 1701, no. 35, k. 18, pag. 13.

11 Zoznam všetkých zastupujúcich podžupanov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 1; i. č. 75, KP z rokov 1729 – 1730, no. 56, k. 28, pag. 102; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 21; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 2; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 411; i. č. 96 KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 192; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 316; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 414; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 586; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 468; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 213.

možno hovoriť o nejakom priemernom veku pri prvom zvolení alebo menovaní. Vidieť však, že zastupujúci podžupan boli minimálne o jedno desaťročie mladší ako riadni podžupan. Pri štyroch privilegovaných mužoch sa vek pohyboval približne od 36 do 37 rokov a pri troch od 42 do 45 rokov. Zrejme medzi anomálie patrili výrazne mladší asi 26-ročný Krištof Szinyei-Merse a podstatne starší 58-ročný František Jancsó a 59-ročný Tomáš Mattyasovszky.¹²

Riadny (prísazný) notár – *ordinarius (iuratus) notarius*

Notár sa v Spišskej stolici volil od stredoveku a v druhej polovici 17. storočia sa občas objavilo i označenie prísazný notár. Pomenovanie riadny notár sa síce zaviedlo v roku 1707,¹³ ale post zastupujúceho notára prvýkrát obsadili až v júli 1711. V júni 1720 sa privilegované stavy vrátili k staršiemu prídavnému menu prísazný a za riadneho označovali notára znovu až od januára 1743. V prípade Spiša v rokoch 1729 – 1743 platil úzus, že riadny notár bol zároveň zastupujúcim podžupanom. Notár zodpovedal za správne vedenie zápisov z kongregácií a ich prepísanie do oficiálnych dokumentov – kongregačných protokolov. Mal na starosti oboznamovanie verejnosti o výnosoch, nariadeniach a novelizovaných zákonoch. Dôležitú úlohu predstavovala kontrola dôkladného vedenia spisov a ich patričné triedenie a dozor nad ich uložením do archívu.¹⁴

V sledovanom období sa na poste notára vystriedalo deväť jednotlivcov, pričom šiesti z nich (66,7 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Štyria boli pred voľbou za notára podnotármi, jeden fiškálom a jeden riadnym slúžnym. Pre podstatnú časť notárov funkcia nepredstavovala poslednú, pretože šiesti (66,7 %) postúpili vyššie, pričom štyroch určili za zastupujúcich podžupanov a dvoch za riadnych podžupanov.

Medzi notármi sa ani jednému rodu nepodarilo presadiť dvomi alebo viacerými príslušníkmi. Najdlhšie pôsobiacim bol Martin Székely, ktorý vykonával post sedemnást' rokov, čo predstavovalo takmer 23 % podiel. Na druhom mieste bol Adam Almássy so štrnástimi rokmi a teda skoro 19 % podielom a na treťom

---

12 Údaje o dátume narodenia zastupujúcich podžupanov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 77, 102, 103, 114, 125, 160, 185, 246, 264; SZLUHA, ref. 8, Szinyei Merse (Merse), Szinyei, tabuľka II.

13 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 37, KP z rokov 1668 – 1672, no. 18, k. 10, pag. 2; i. č. 43, KP z rokov 1684 – 1686, no. 24, k. 12, pag. 9; i. č. 61, KP z rokov 1707 – 1709, no. 42, k. 21, pag. 4.

14 Zoznam všetkých riadnych notárov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 1; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 108; i. č. 84, KP z rokov 1738 – 1739, no. 65, k. 31, pag. 440; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 2; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 411; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 192; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 316; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 468; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 213.

František Jancsó s dvanástimi rokmi a teda 16,2 % podielom. Až pri šiestich notároch platilo, že ich funkcia sa stala odrazovým mostíkom na najvyššie volené miesto podžupana, pričom traja boli riadnymi podžupanmi a traja zastupujúcimi podžupanmi. Na rozdiel od riadneho podžupana funkcia notára nebola doživotnou, pretože v čase výkonu povinností zomrel jedine Adam Almásy.

Keďže iba k štyrom z deviatich notárov boli publikované genealogické údaje, nebolo možné vyvodit' relevantné závery k nástupnému veku notárov. Dala by sa iba naznačiť hypotéza, že do polovice 18. storočia sa pohyboval vek novozvoleného notára okolo 50 rokov a v druhej polovici 18. storočia sa v dôsledku pribúdajúcej písomnej agendy znížil na približne 30 rokov.¹⁵

Zastupujúci notár, podnotár, prvý podnotár – *substitutus notarius, vicenotarius, primarius vicenotarius*

Funkcia neskoršieho prvého podnotára sa v Spišskej stolici obsadzovala od volieb v júli 1711. Spočiatku v rokoch 1711 – 1713 a 1720 – 1725 nazývali post zastupujúcim notárom, čo nebolo v danej dobe obvyklé. V rokoch 1713 – 1720 sa začalo používať v Uhorsku obvyklé označenie podnotár, ktoré sa definitívne ustálilo od roku 1725. V dôsledku narastajúcej písomnej agendy sa od júla 1759 menovali dvaja podnotári, ale až od septembra 1775 sa označoval niekdajší podnotár kvôli presnejšiemu určeniu ako prvý podnotár.¹⁶ Jeho úlohou bolo pomáhať riadnemu notárovi pri vedení písomnej agendy, ale neniesol osobnú zodpovednosť za chyby, nakoľko väčšinu z oficiálnych stoličných dokumentov nepotvrdzoval svojím podpisom. Zároveň v prípade neprítomnosti notára mal právo ho zastupovať a podľa nariadenia Kráľovskej miestodržiteľskej rady z roku 1773 sa mali podnotári v uhorských stoličiach sústrediť hlavne na dozor nad archívom a vyhľadávať v ňom dokumenty na požiadanie ostatných úradníkov alebo obyvateľstva stolic.¹⁷

15 Údaje o dátume narodenia riadnych notárov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és íbáró, tabuľka XI.; SZLUHA, ref. 7, s. 113, 160, 394.

16 Zoznam všetkých zastupujúcich notárov, respektíve podnotárov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 4; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 108; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 6; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 21; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 411; i. č. 96, KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 192; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 316; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 471; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214.

17 JANURA, Tomáš. *Liptovské šľachtické stoličné úradníctvo v 18. storočí : Dizertačná práca.*

Vo funkcii sa síce vystriedali členovia jedenástich rodov, ale napriek tomu sa trom podarilo obsadiť post podnotára až dvomi príslušníkmi, čím získali miernu prevahu. Görgeyovci a Almássyovci zastávali úrad rovnako pätnásť rokov, čo predstavovalo 20,3 % podiel zo 74 sledovaných rokov, a Mattyasovszky štrnásť rokov, čo tvorilo 18,9 % podiel. Dĺžka funkčného obdobia bola pri polovici podnotárov priemerne tri roky a osem mesiacov. V tejto skupine sa iba výnimočne postupovalo na vyššie pozície. Druhá polovica podnotárov sa na pozícii udržala od šiestich až do desiatich rokov.

Nástupný vek sa nedal úplne generalizovať, pretože pri piatich zo štrnástich podnotárov neboli publikované podrobnejšie genealogické údaje. Zo zvyšnej skupiny vidieť, že existovali dve vekové kategórie – v prvej štvorčlennej mali od 20 do 30 rokov a v druhej trojčlennej skupine iba približne sedemnásť rokov. Najmladším bol zrejme iba 15-ročný Alexander Görgey, pri ktorom možno jeho zvolenie pripísať príslušnosti k úradnícky najvplyvnejšiemu stoličnému rodu Görgey a zrejme až na druhom mieste vzdelanostnej príprave v domácom prostredí. Do ani jednej zo skupín nebol zaradený asi 41-ročný Žigmund Görgey.¹⁸

Zastupujúci podnotár, druhý podnotár – *substitutus vicenotarius, secundarius vicenotarius*

Proces konštituovania neskoršieho druhého podnotára nebol v prostredí Spišskej stolice priamy. V júli 1759 vymenoval hlavný župan dvoch podnotárov, pričom druhý v poradí Rikolf Berzeviczy sa dal z hľadiska neskoršieho vývoja považovať za zastupujúceho podnotára.¹⁹ Po prvýkrát odlišili druhého podnotára v poradí novým pomenovaním v auguste 1767, keď hlavný župan počas reštaurácie ako náhradu za Rikolfa Berzeviczyho určil za zastupujúceho podnotára Jána Bárdossyho. Zároveň sa výkon postu od roku 1767 spájal so správou archívu, pokým sa nevytvorila samostatná pozícia archívára, ktorá už patrila medzi zamestnanecké a nie úradnícke posty. Od septembra 1775 zastupujúceho podnotára premenovali na druhého podnotára, čo korešpondovalo s bežne zaužívanou praxou v Uhorsku. Od vytvorenia funkcie platila zásada, že zastupujúceho, resp. druhého podnotára nevolili miestne stavy, ale vždy ho menoval hlavný župan.

Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Historický ústav SAV, 2010, s. 82.

18 Údaje o dátumoch narodenia zastupujúcich notárov, respektíve podnotárov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 113, 125, 165, 246, 264-266, 394; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és íbárá, tabuľka XI.

19 Zoznam všetkých zastupujúcich podnotárov, respektíve druhých podnotárov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 192; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 416; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 471; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214.

Novoetablovaný úrad mal uľahčiť prácu (prvého) podnotára pri dohľade nad správnu registratúrou a bezpečnosťou archívu.²⁰

Hlavní župani za druhých podnotárov určili príslušníkov piatich rodov. Priemerne na pozícii zostali konkrétni rodoví členovia štyri roky a šesť mesiacov. Jedine Jozef Kolacskovszky sa zrejme vďaka svojej šikovnosti udržal na pozícii sedem rokov a bol zvolený neskôr za fiškála. V prípade Baltazára Doloviczénya bolo funkčné obdobie iba dvojročné, keďže došlo k jozefínskej reforme stolického zriadenia. Priemerne sa nástupný vek pri uvedení do úradu pohyboval v rovine 26 rokov a deviatich mesiacov. Jedine Baltazár Doloviczény mal v čase menovania približne 36 rokov.²¹

V sledovanom období na poste prvého a druhého podnotára pôsobilo devätnásť šľachticov, pričom iba dvaja z nich (10,5 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Jeden bol pred voľbou za podnotára prisáznym prísediacim a jeden riadnym slúžnym. Pre podstatnú časť podnotárov nebola funkcia poslednou, pretože dvanásť (63,1 %) postúpili vyššie, pričom jedného zvolili alebo menovali za podfiškála, jedného za fiškála, jedného za vojenského pokladníka, jedného za všeobecného pokladníka, štyroch za riadnych slúžnych a štyroch za notárov.

Pokladník (všetkých príjmov a výdavkov, všetkých peňažných príjmov) – *perceptor (universorum proventuum et exactionum, universorum proventuum pecuniarorum)*

Prvýkrát vytvorili post pokladníka v roku 1647, ale zrejme ho už po roku zrušili. K obnoveniu a zároveň ku kontinuitnej voľbe sa prikróčilo od roku 1693.²² Od júla 1711 mal pokladník pod sebou výbercu daní pre panstvo Spiš a od roku 1720 aj výbercov daní pre jednotlivé okresy. V dôsledku začínajúcej kontroly účtovníctva po vzniku Kráľovskej miestodržiteľskej rady sa úrad pokladníka v roku 1725 rozdelil medzi dve nové funkcie. Pokladník zodpovedal za správny a efektívny výber daní od obyvateľstva, ktoré rozdeľoval do vojenskej kasy určenej na zabezpečenie armády a domácej kasy, z ktorej sa platili napríklad opravy verejných komunikácií, platy a diéty úradníkov a zamestnancov. Nemusel sa priamo zúčastňovať výberu daní, ale viedol presnú evidenciu príjmov a výdavkov.²³

20 JANURA, ref. 17, s. 85, 86.

21 Údaje o dátume narodenia zastupujúcich podnotárov, respektíve druhých podnotárov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 160; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és íbáró, tabuľka IX. WEBER, Samuel. *Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts 1800–1900*. Igló: Josef Schmidt Buchdruckerei, 1901, s. 191. Za poskytnutie biografických dát k osobe Jozefa Kolacskovského ďakujem JUDr. Ladislavovi Kolačkovskému.

22 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 33, KP z rokov 1643 – 1649, no. 14, k. 8, pag. 175; i. č. 50, KP z rokov 1693 – 1696, no. 31, k. 15, pag. 71.

23 Zoznam všetkých pokladníkov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV

Obsadzovanie úradu v sledovanom krátkom období štrnástich rokov neovplyvnilo dominantné postavenie jedného rodu. Vystriedali sa na ňom príslušníci troch rodov, pričom dĺžka funkčného obdobia sa pohybovala od dvoch do ôsmich rokov. V prípade Jána Grodkovszkého by sme jeho dvojročné obdobie mohli predĺžiť o štyri roky, pretože miesto zastával už od roku 1707 a v júli 1711 ho iba potvrdili na predošlom poste. Veková hranica potrebná na zvolenie do úradu pokladníka sa nedala určiť, pretože na základe publikovanej genealogickej literatúry sa iba v prípade Grodkovszkého mohol určiť nástupný vek pri jeho prvom zvolení v roku 1707 na približne 45 rokov.²⁴

Pokladník vojenskej kasy – *perceptor cassae militaris*

Počas júlových volieb v roku 1725 Spišská stolica podľa vzoru ostatných stolíc namiesto jedného pokladníka vytvorila dva samostatné úrady. Z hľadiska nadriadených orgánov bol dôležitejší post vojenského pokladníka. Neskôr, v dôsledku rozšírenia miest výbercov daní sa v roku 1743 vytvorila znovu iba jedna funkcia všeobecného pokladníka. Do kompetencie vojenského pokladníka spadala najväčšia časť stoličných peňazí určených na údržbu vojenských ubytovní, poskytovanie naturálií pre armádu a na odovzdanie do vojenskej dištriktuálnej pokladne. Zároveň podliehal najväčšiemu dohľadu zo strany Kráľovskej miestodržiteľskej rady koordinujúcej pohyb, ubytovanie a finančné zabezpečenie armády na území Uhorska.²⁵

Dominantné postavenie si počas osemnásťročnej existencie vojenských pokladníkov získal rod Görgey, ktorého dvaja členovia si úrad obhájili na dvanásť rokov, čo predstavovalo 66,6 % podiel. Prvý vojenský pokladník Jakub Engelmayer bol síce v rokoch 1717 – 1725 pokladníkom, ale na poste vojenského pokladníka zostal iba dva roky a pre zistenú manipuláciu a neodvedenie časti vybratých daní a poplatkov bol odvolaný a uväznený. Neskôr došlo aj k exekúcii jeho majetku. Dvaja vojenský pokladníci ostali na poste štyri roky a jedine Alexander Görgey zastával úrad osem rokov.²⁶

SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 29; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 5; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 2; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 111; i. č. 489, rok 1718, k. 136, no. 166.

24 Údaj o približnom dátume narodenia Imricha Grodkovszkého vychádza z nasledovného zdroja: SZLUHA, ref. 7, s. 127.

25 Zoznam všetkých pokladníkov vojenskej kasy bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 111; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 8; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 23; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3; i. č. 498, rok 1727, k. 145, no. 43, 56.

26 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 503, rok 1732, k. 150, no. 97, 105, 130, 132; i. č. 504, rok 1733, k. 151, no. 105, 130; i. č. 505, rok 1734, k. 152, no. 10, 11.

Do septembra 1731 boli zrejme obaja šľachtici zvolení vo vyššom veku, pričom iba pri Imrichovi Horváth-Stansithovi sa dalo určiť, že nastúpil do úradu vo veku 42 rokov, a zrejme aj jeho predchodca Jakub Engelmayr vzhľadom na predošlú pokladnícku kariéru mal vyšší vek. Ich dvaja nasledovníci mali podstatne menej rokov, Alexander Görgey asi 21 a Ezechieľ Görgey 29 rokov. Skoré zvolenie Görgeyovcov zrejme súviselo s ich pôvodom z jednej z najstarších a zároveň najvplyvnejších stoličných spišských rodín 18. storočia.²⁷

Pokladník domácej kasy – *perceptor cassae domesticae*

Snaha o efektívnejšie vedenie účtovníctva v dôsledku požadovaných kontrol Kráľovskou miestodržiteľskou radou viedla k vytvoreniu samostatného postu domáceho pokladníka v júli 1725, pričom až do roku 1734 zároveň vykonával kompetencie dočasne nefungujúceho výbercu daní panstva hradu Spiš. K zrušeniu domáceho pokladníka došlo v januári 1743 v dôsledku zväčšenia počtu výbercov daní. Domáci pokladník dohliadal na uhrádzanie ročných plátov a diét úradníkov a zamestnancov, zabezpečoval materiál na stavbu alebo opravu ciest a mostov, platil finančné náhrady pre členov rôznych stoličných komisií. Uhrádzal peniaze za dodávku písacích potrieb pre úradníkov, paušálne poplatky poštmajstrom za prepravu úradnej korešpondencie, almužny pre biednych, podporu pre pohorelcov a i.²⁸

Funkčné obdobie štyroch domácich pokladníkov z troch rodov sa síce v osemnásťročnom období existencie priemerne pohybovalo v dĺžke štyri a pol roka, ale napriek tomu sa podarilo dvom členom rodu Jancsó získať výraznejšiu prevahu. Na poste sa udržali deväť rokov, čo predstavovalo 50 % podiel. Jancsóvcovia v úrade pôsobili v čase, keď bol domáci pokladník zároveň výbercom daní panstva hradu Spiš, čo nebolo náhodné. Jancsóvcovia totiž na panstve vykonávali nepretržite od roku 1711 post výbercu daní.

Pri voľbe kandidáta zrejme istú úlohu zohrávala veková hranica 40 rokov, keďže sa všeobecne predpokladalo, že starší šľachtici budú mať väčšie skúsenosti aj z vlastného hospodárstva pri nakladaní s financiami. Pavol Jancsó mal asi 45 rokov, pričom od približne 31. roku života vykonával post výbercu daní na panstve Spišského hradu, Imricha Petróczyho zvolili ako 42-ročného a pri Pavlovi Kissovi neboli dostupné bližšie údaje. Zrejme najmladším bol 27-ročný

---

27 Údaje o dátume narodenia pokladníkov vojenskej kasy boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 103, 125, 152.

28 Zoznam všetkých pokladníkov domácej kasy bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 111; i. č. 75, KP z rokov 1729 – 1730, no. 56, k. 28, pag. 272; i. č. 80, KP z rokov 1734 – 1735, no. 61, k. 29, pag. 278; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 23; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3.

Gášpar Jancsó, syn Pavla, pri ktorom sa predpokladalo, že mal z domu dobrú prípravu na funkciu, keďže prevzal post hneď po otcovej smrti.²⁹

Vojenský a domáci pokladník, pokladník oboch kás, všeobecný pokladník – *bellicus et domesticus perceptor, perceptor utriusque cassae, generalis perceptor*

V januári 1743 sa po osemnástich rokoch v dôsledku navýšenia počtu výbercov daní znovu obnovil jediný post pokladníka, pričom jedno desaťročie trvalo, kým sa v roku 1754 ustálilo v Uhorsku zvyčajne používané pomenovanie všeobecný pokladník. Od januára 1743 do januára 1747 nazývali úrad ako vojenský a domáci pokladník a od januára 1747 do októbra 1754 ako pokladník oboch kás. Všeobecný pokladník vo svojich rukách zlúčil kompetencie niekdajšieho vojenského a domáceho pokladníka.³⁰

Na poste sa v priebehu 42 rokov jeho existencie vystriedalo sedem rodov, pričom lepšie miesto v rámci pokladníkov si vybudovali dvaja príslušníci rodu Johnny. Ján Johnny pôsobil dvanásť rokov a po jeho smrti pokračoval ďalšie štyri roky jeho príbuzný Ján Baptista Johnny, čo spolu predstavovalo 38 % podiel. Dlhšie pôsobenie vo funkcii nebolo s výnimkou Jána Johnnyho a osemročného obdobia Gabriela Podhorányiho bežné a pri ostatných šiestich šľachticoch sa priemerná dĺžka zotrvania vo funkcii pohybovala okolo troch rokov a šiestich mesiacov.

Nástupný vek pri prvej voľbe za všeobecného pokladníka sa postupne zvyšoval. V rokoch 1743 – 1754 bol priemerný vek nastupujúcich úradníkov 31 rokov a štyri mesiace. Po roku 1754 sa vek v priemere pohyboval v úrovni 44 rokov pri štyroch z piatich pokladníkov. Výnimku v uvedenom druhom období tvoril dlhoročný pokladník Ján Johnny, ktorého zvolili vo veku 34 rokov.³¹

V sledovanom období na postoch pokladníka, domáceho, vojenského a všeobecného pokladníka pôsobilo sedemdesiat šľachticov, pričom piati z nich (29,4 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Dvaja boli pred voľbou za pokladníka výbercami daní, dvaja podnotármi a jeden riadnym slúžnym. Pre väčšinu pokladníkov bola funkcia zároveň aj poslednou, pretože iba piati (29,4 %)

29 Údaje o dátume narodenia pokladníkov domácej kasy boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 160, 306.

30 Zoznam všetkých všeobecných pokladníkov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 412; i. č. 96, KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 37; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 193; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 415; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 469; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214.

31 Údaje o dátume narodenia všeobecných pokladníkov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 103, 153, 170, 171, 177, 246, 314.

postúpili vyššie, pričom troch zvolili za zastupujúcich podžupanov a dvoch za riadnych slúžnych.

Výbercovia daní – *exactores*

Na Spiši sa na rozdiel od iných stolíc nevytvoril bežne zaužívaný systém podpokladníkov, ale výbercov daní³² pre jednotlivé oblasti. Ich prvoradou úlohou bolo vyzbierať predpísané dane a dávky, zaevidovať ich a následne odovzdať do rúk nadriadeného pokladníka. Navyše sa veľmi často náplň ich práce do polovice 18. storočia spájala s kumulovaním kompetencií iných úradníkov. Prvých výbercov daní zvolili v júni 1720, pričom sa pre každý okres určili dvaja šľachtici, ktorí zároveň vykonávali povinnosti prísazného prísediaceho. Po piatich rokoch výbercov daní úplne zrušili a neobsadzovala sa ani funkcia okresného prísazného prísediaceho. V septembri 1731 dvojpost výbercu daní a prísazného prísediaceho obnovili a rovnako ako predtým volili pre každý okres dvoch jednotlivcov, pričom tento úzus platil do februára 1739.

Vo februári 1739 z rozhodnutia stavov a hlavného župana došlo k ďalšej zmene, keď každý okres rozdelili na dva dištrikty a pre každý z nich zvolili jedného šľachtica. Zároveň výberca daní v danom dištrikte plnil funkciu zastupujúceho slúžneho a prísazného prísediaceho. Trojúrad zrušili v januári 1743 a do januára 1747 volili šľachticov na post podľa staršieho modelu pri spojení funkcie jedného výbercu daní a prísazného prísediaceho pre každý dištrikt. Jedine v treťom okrese dištrikty v rozmedzí rokov 1743 – 1747 neexistovali, ale pre celý okres ustanovili dvoch výbercov daní.

Až v januári 1747 zrejme aj pod vplyvom rastúcej agendy pokladníkov sa prikročilo k úplnému osamostatneniu výbercu daní. Do roku 1772 volili v dunajackom, podkarpatskom, letanovskom a štiavnickom dištrikte spolu štyroch výbercov daní, pričom prvé dva sa nachádzali v prvom a nasledujúce dva dištrikty v druhom okrese. Počas reštaurácie v auguste 1772 zrušili dištrikty v oboch okresoch a do roku 1775 volili iba jedného výbercu daní pre celý okres. V treťom okrese v rokoch 1747 – 1775 neobnovili dva dištrikty a na rozdiel od predošlých štyroch rokov už určili iba jedného výbercu daní. Nový čiastočne nesúrodý

32 Zoznam všetkých výbercov daní bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 2; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 109; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 7; i. č. 80, KP z rokov 1734 – 1735, no. 61, k. 29, pag. 279; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 22; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3, 4, 100; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 412, 413; i. č. 96, KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 37; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 193; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 317; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 415; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 586, 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597, 598.

úzus sa používal do septembra 1775, keď Mária Terézia vydala nariadenie na zjednodušenie stoličných učtární v Uhorsku.

V sledovanom období vo všetkých troch okresoch pôsobilo 33 výbercov daní, pričom iba dvaja z nich (6 %) zastávali už predtým stoličnú funkciu prísazného prísediacého. Pre podstatnú časť výbercov daní úrad nebol posledným, pretože dvadsiati (60,6 %) postúpili vyššie, pričom jedného zvolili za výbercu daní panstva hradu Spiš, jedného za riadneho slúžneho, jedného za domáceho pokladníka, jedného za fiškála, dvoch za čiastkových pokladníkov, troch za prísazných prísediacich a jedenástich za zastupujúcich slúžnych.

Výbercovia daní prvého okresu – *exactores processus primi*

Počas trinástich a neskôr troch rokov celkovej existencie úradu s jedným šesťročným a druhým tridsaťtiročným medziobdobím sa na poste vystriedalo šesť šľachtických rodov, pričom dĺžka funkčného obdobia sa pri piatich pohybovala od troch do piatich rokov. Istú výnimku tvoril iba Juraj Lenart, ktorý na poste pôsobil osem rokov. Nástupný vek nebolo možné presnejšie určiť, pretože iba k jednému šľachticovi boli publikované bližšie genealogické údaje.

Výberca daní prvého okresu v dunajeckom dištrikte – *exactor processus primi in districtu dunaviczense*

Post existoval 33 rokov a v uvedenom období sa na ňom vystriedalo šesť rodov, pričom dominantné postavenie v dôsledku svedomitej práce si vydobyl Samuel Sváby. Ako výberca daní pôsobil až osemnásť rokov, čo predstavovalo 54,5 % podiel. Ostatní štyria šľachtici v úrade zotrvali v priemere tri roky a deväť mesiacov. Do tohto čísla nebol započítaný iba Samuel Király, ktorý zomrel po troch mesiacoch od zvolenia. Genealogické údaje boli publikované iba k štyrom rodom, kde sa nástupný vek pohyboval od 27 do 38 rokov.³³

Výberca daní prvého okresu v podkarpatskom³⁴ dištrikte – *exactor processus primi in districtu subcarpathico*

Za 33 rokov sa vymenilo sedem výbercov daní z piatich rodov, pričom podobne ako v dunajeckom dištrikte sa pri štyroch jednotlivcoch dĺžka funkčného obdobia pohybovala v rovine troch rokov a šiestich mesiacov a iba Štefan Vitális odstúpil po roku v úrade. Dlhšie obdobie patrilo k výnimkám a tvoril ju desať rokov pôsobiaci Imrich Doloviczený a osem rokov úradujúci Ladislav Újfalussy, ktorý však predtým zastával štyri roky rovnakú pozíciu v dunajeckom dištrikte.

---

33 Údaje o dátume narodenia výbercov daní v dunajeckom dištrikte boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 63, 186, 408.

34 Od prvej polovice 19. storočia sa začalo používať označenie podtatranský.

Istú prevahu pri obsadzovaní úradu nadobudli dvaja členovia rodu Vitális a Újfalussy s ôsmimi rokmi a teda 24,2 % podielom a vyššie sa umiestnil Doloviczény s 30,3 % podielom. V prípade podkarpatského dištriktu sa na rozdiel od dunajecského až k piatim šľachticom nachádzali v genealogickej literatúre bližšie životopisné údaje. Z nich vyplynulo, že pri štyroch sa nástupný vek v priemere držal na úrovni približne 26 a pol roka a jedine Újfalussy mal v čase voľby 37 rokov.³⁵

Výbercovia daní druhého okresu – *exactores processus secundí*

Úrad pri častých zmenách existoval s tromi medziobdobiami v súvislých intervaloch päť, osem, štyri a tri roky. Počas jeho celkovej dvadsaťročnej existencie sa na ňom vystriedalo šesť rodov, pričom dĺžka funkčného obdobia sa pri štyroch šľachticoch pohybovala od troch do piatich rokov. Výnimku tvorili iba Mikuláš Újfalussy a Žigmund Grodkovszky. Újfalussy zastával post osem rokov, čo predstavovalo 40 % podiel a Grodkovszky v dvoch úsekoch osem a štyri roky, čo bol 60 % podiel. Nástupný vek sa nedal presnejšie určiť, pretože iba k dvom šľachticom boli publikované bližšie genealogické údaje, Grodkovszkého po prvý raz zvolili vo veku asi 23 rokov a Újfalussyho ako 43-ročného.³⁶

Výberca daní druhého okresu v štiavnickom dištrikte – *exactor processus secundí in districtu Schavnikiensí*

Post fungoval počas 29 rokov s jedným štvorročným medziobdobím a v uvedenom čase sa na ňom vystriedalo päť rodov. Lepšie postavenie si vydobyli osem rokov pôsobiaci Jozef Ribiczey, čo predstavovalo 27,6 % podiel, a desať rokov úradujúci Tomáš Doloviczény, čo bol 34,5 % podiel. Ostatní traja šľachtici v úrade vydržali v priemere tri roky a sedem mesiacov. Genealogické údaje boli publikované iba k dvom šľachticom, pričom nástupný vek Michala Vitálisa bol približne 18 rokov a Petra Horanszkého asi 30 rokov.³⁷

Výberca daní druhého okresu v letanovskom dištrikte – *exactor processus secundí in districtu Lethanfalvensí*

Počas 29 rokov s jedným štvorročným medziobdobím sa v úrade vystriedali štyri rody, pričom dĺžka funkčného obdobia pri dvoch bola tri a štyri roky. Druhá

---

35 Údaje o dátume narodenia výbercov daní v podkarpatskom dištrikte boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 62, 408, 424; SZLUHA, Márton. *Liptó vármegye nemes családjai*. Budapest: Heraldika Kiadó, 2000, s. 214.

36 Údaje o dátume narodenia výbercov daní druhého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 128, 408.

37 Údaje o dátume narodenia výbercov daní v štiavnickom dištrikte boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 424; SZLUHA, ref. 35, s. 214.

polovica výbercov daní pôsobila výrazne dlhšie. Adam Pavlikovics s desiatimi rokmi získal 34,5 % podiel a Jozef Horánszky s dvanástimi rokmi 41,4 % podiel. V prípade letanovského dištriktu sa na rozdiel od štiavnického okrem Pavlikovicsa nachádzali v genealogickej literatúre bližšie životopisné údaje. Z nich vyplynulo, že pri dvoch úradníkoch sa nástupný vek v priemere držal na úrovni približne 20 rokov a šesť mesiacov. Žigmund Grodkovszky bol síce vybraný asi ako 31-ročný, ale na pozíciu výbercu daní pre celý druhý okres bol zvolený už ako približne 23-ročný.³⁸

Výbercovia daní tretieho okresu – *exactores processus tertii*

Z troch spišských okresov najdlhšie vyberali iba jedného výbercu daní v treťom okrese, kde s jednou osemročnou pauzou volili výbercu 41 rokov. Uvedený stav do veľkej miery súvisel s tým, že na území tretieho okresu pôsobil aj výberca daní pre hradné panstvo Spiš, pod ktoré spadala veľká časť dedín v okrese. Ak by totiž stolica zostala pri voľbe dvoch výbercov pre dva dištrikty, v podstate by v treťom okrese fungovali až traja výbercovia.

Počas uvedeného obdobia sa v úrade vymenilo osem rodov, pričom priemerná dĺžka zotrvania vo funkcii bola pri šiestich šľachticoch šesť a pol roka. Ján Reviczky mal iba trojročné obdobie z dôvodu nariadenia Márie Terézie z roku 1775 o reorganizácii stoličných učtárni. Najdlhšie pôsobiacim úradníkom sa stal Jozef Horváth-Kissevith, ktorý na poste pôsobil dvanásť rokov, čo mu vyneslo 29,3 % podiel. V genealogickej literatúre boli publikované údaje k piatim šľachticom a pri troch sa vek pohyboval od 29 do 33 rokov. Ako najmladšieho zvolili asi 23-ročného Žigmunda Grodkovszkého a najstaršieho 48-ročného Imricha Petróczyho.³⁹

Výbercovia daní tretieho okresu v banskom a brutovskom dištrikte – *exactores processi tertii in districtu montano et in districtu brutocziensi*

Posty výbercov daní existovali v oboch dištriktoch osem rokov a v uvedenom období sa v každom z nich vystriedali dva rody, pričom aj v jednom, aj druhom pôsobili vo funkcii štyri roky. Na základe publikovaných genealogických údajov k trom zo štyroch šľachticov sa v oboch dištriktoch nástupný vek pohyboval od 25 do asi 30 rokov.⁴⁰

---

38 Údaje o dátume narodenia výbercov daní v letanovskom dištrikte boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 62, 128; SZLUHA, ref. 35, s. 214.

39 Údaje o dátume narodenia výbercov daní tretieho okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 128, 149, 159, 306, 322.

40 Údaje o dátume narodenia výbercov daní v banskom a brutovskom dištrikte boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 125, 149, 303.

Výberca daní na hradnom majetku, výberca daní panstva hradu Spiš, pokladník alebo výberca daní panstva – *exactor in bonis arcensibus, exactor domini arcis Scepusiensis, perceptor seu exactor domini*

Vo voľbách v júli 1711 sa kreoval v rámci vnútornej štruktúry uhorských stoličných magistrátov špecifický post výbercu daní na hradnom panstve, ktoré sa nachádzalo v rukách dedičných spišských županov Csákyovcov. Funkcia pod týmto názvom existovala do júla 1725, keď ju dočasne zlúčili s úradom domáceho pokladníka. V októbri 1734 došlo k obnoveniu a nepretržitej voľbe až do nariadenia Márie Terézie z roku 1775 o zjednotení vnútornej štruktúry stoličných učtární. V rokoch 1743 – 1754 úrad nazývali ako pokladník panstva hradu Spiš a od roku 1754 ako pokladník alebo výberca daní panstva. Od roku 1734 prestal byť hradný výberca daní v podstate volený, pretože ho priamo menoval hlavný župan z kandidátov, na ktorých sa dohodli členovia rodu Csáky. Ak župan nemienil dovtedajšieho výbercu daní vymeniť za niekoho iného, spišská šľachta mohla voľbou potvrdiť dovtedajšieho výbercu daní, ale pri zmene šľachtica na poste došlo vždy k priamej županovej nominácii.⁴¹

V sledovanom období na poste pôsobilo päť výbercov daní panstva a iba jeden z nich (20 %) zastával už predtým inú funkciu výbercu daní. Pre väčšinu výbercov daní panstva bola pozícia zároveň poslednou, pretože iba dvaja (40 %) postúpili vyššie, pričom jedného zvolili za riadneho slúžneho a jedného za domáceho pokladníka.

Počas 55-ročného fungovania úradu s jedným deväťročným medziobdobím sa na poste vystriedalo päť šľachticov zo štyroch rodov. Dĺžka funkčného obdobia pri štyroch trvala od šesť až do deväť rokov, pričom Stanislav Montsko bol v úrade iba päť rokov. Dominantnejšie postavenie získali dvaja členovia rodu Jancsó s 23 rokmi, čo predstavovalo 41 % podiel. Z jednotlivcov sa až do nariadenia z roku 1775 šesťnásť rokov udržal Jozef Horánszky, čo tvorilo 29 % podiel. Priemerný nástupný vek sa pri prvom zvolení pohyboval v rovine 33 rokov, pričom iba pri Montskovi chýbali bližšie životopisné údaje.⁴²

Účtovný dozorca – *exactor rationum*

Mária Terézia v snahe urýchliť kontrolu stoličných účtov Kráľovskou miestodržiteľskou radou vydala v roku 1775 nariadenie, aby sa ustanovili čiastkoví

41 Zoznam všetkých výbercov daní panstva bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 29; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 109; i. č. 80, KP z rokov 1734 – 1735, no. 61, k. 29, pag. 279; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 4; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 37; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 193; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597.

42 Údaje o dátume narodenia výbercov daní panstva boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 35, s. 214; SZLUHA, ref. 7, s. 131, 160.

pokladníci a účtovní dozorcovia. Rozhodnutie malo vstúpiť do platnosti tam, kde magistráty nemali zriadené spomenuté funkcie.⁴³ V Spišskej stolici sa voľba čiastkových pokladníkov a účtovných dozorcov zrealizovala v septembri 1775. Čiastkoví pokladníci a účtovní dozorcovia sa v uvedenom čase už od mája 1775 volili v Zvolenskej stolici a od júla 1775 na Liptove. V Turci sa čiastkoví pokladníci obsadzovali od polovice 18. storočia a účtovných dozorcov vyberali od roku 1779. Na Orave si šľachta čiastkových pokladníkov a účtovných dozorcov určovala od roku 1781.⁴⁴ Náplň práce predstavovalo revidovanie stoličných účtov tak, aby splňali Kráľovskou miestodržiteľskou radou predpísané normy a bezodkladné upozornenie na zistené nedostatky. Účtovný dozorca sa zúčastňoval na zasadnutiach všetkých komisií, ktoré preberali účtovné a daňové záležitosti.⁴⁵

Keďže v sledovanom období funkcia existovala iba desať rokov, nedali sa vyvodiť všeobecne platné závery. Na poste sa vystriedali dvaja šľachtici, pričom Michala Máriássyho do úradu zvolili vo veku 27 rokov z predošlého miesta riadneho slúžneho a účtovným dozorcom ostal osem rokov. Jeho nástupca Ján Hadbavný sa po dvoch rokoch dožil josefínskej reformy stoličnej správy, pričom jeho vek nebolo možné z publikovanej genealogickej literatúry určiť.⁴⁶

Čiastkoví pokladníci – *particulares perceptores*

Funkcia čiastkových pokladníkov vznikla až z nariadenia Márie Terézie z roku 1775, v dôsledku čoho sa na Spiši sprehľadnila štruktúra účtárne a prispôbila sa vyžadovanému modelu. Od septembra 1775 až do josefínskej reformy v roku 1785 sa volil vždy iba jeden čiastkový pokladník v rámci troch okresov. Najdôležitejšiu povinnosť predstavoval výber daní pre domácu a vojenskú pokladnicu. O výške prijatých platieb a nedoplatkoch viedli presnú evidenciu, ktorú odovzdávali nadriadenému všeobecnému pokladníkovi.⁴⁷

---

43 V Békešskej stolici začali voliť účtovného dozorcov v roku 1781, pričom čiastkových pokladníkov nemuseli voliť pre nízky počet miest, kde sa vyberali dane. HÉJJA, ref. 4, s. 51, 116. V stolici Zala volili čiastkových pokladníkov od roku 1772 a účtovných dozorcov od roku 1773. MOLNÁR, ref. 4, s. 55, 56.

44 MV SR, Štátny archív v Banskej Bystrici, f. Zvolenská župa I., KP z roku 1775, no. 51, pag. 74. MV SR, Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči (ďalej ŠAŽB), i. č. 53, KP z roku 1781, pag. 205. MV SR, ŠAŽB, f. Turčianska župa I., i. č. 33, KP z rokov 1755 – 1761, pag. 132; i. č. 36, KP z rokov 1774 – 1780, pag. 586. JANURA, ref. 17, s. 172.

45 Zoznam všetkých účtovných dozorcov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 598; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 215.

46 Údaj o dátume narodenia účtovného dozorcov Michala Máriássyho bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 246.

47 Zoznam čiastkových pokladníkov v troch okresoch bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597, 598; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 469, 470; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59,

V prvom okrese počas celého desaťročného obdobia funkciu zastával Imrich Doloviczeny, ktorého zvolili vo veku asi 35 rokov. V druhom a treťom okrese sa na poste vystriedali tri rody a dĺžka funkčného obdobia bola pri dvoch štyri roky a posledný odstúpil po dvoch rokoch po zavedení jozefínskej stoličnej reformy. Nástupný vek v druhom okrese pri dvoch šľachticoch bol v priemere 35 rokov a jedine Jozef Horánszky mal asi 50 rokov, pričom je potrebné uviesť, že dovtedy od svojich približne 22 rokov vystriedal posty viacerých výbercov daní. V treťom okrese neboli publikované údaje k Jánovi Reviczkému a zvyšní dvaja šľachtici dosiahli pri reštaurácii 25 a 39 rokov.⁴⁸

V sledovanom období vo všetkých troch okresoch pôsobilo sedem čiastkových pokladníkov, pričom traja z nich (42,8 %) vykonávali už predtým inú stoličnú funkciu. Dvaja boli pred voľbou výbercami daní a jeden výbercom daní panstva hradu Spiš. Pre všetkých čiastkových pokladníkov predstavovala pozícia zároveň aj poslednú.

Fiškál, riadny fiškál – *fiscal, ordinarius fiscal*

Fiškálov začali voliť od roku 1662 a od augusta 1767 sa začalo používať označenie riadny fiškál, keď došlo k vytvoreniu zastupujúceho fiškála. V auguste 1772 premenovali post zastupujúceho fiškála na podfiškála a zároveň sa vrátili k staršiemu skrátenému pomenovaniu fiškál.⁴⁹ Fiškál sa zúčastňoval hlavne zasadnutí stoličného súdu, kde posudzoval civilné i kriminálne kauzy, pripravoval obžalobu a v priebehu procesu bol prokurátom. Zastupoval pred súdom siroty a neurodzené obyvateľstvo. Kontroloval prácu ostatných stoličných úradníkov, či dodržali vlastné štatúty, zákonné nariadenia alebo rozhodnutia Kráľovskej miestodržiteľskej rady. Ak ich nerešpektovali, mal právo začať voči jednotlivcovi súdne konanie.⁵⁰

V sledovanom období sa vystriedalo desať fiškálov, pričom štyria z nich (40 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Dvaja boli pred voľbou za fiškála podfiškálmi, jeden podnotárom a jeden výbercom daní. Pre väčšinu fiškálov

---

pag. 214, 215.

48 Údaje o dátume narodenia čiastkových pokladníkov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 62, 63, 91, 131, 214, 305.

49 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 35, KP z rokov 1662 – 1665, no. 16, k. 9, pag. 4.

50 Zoznam fiškálov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 5; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 3; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 8; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 4; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 413; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 318; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 587; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 470; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, k. 216; i. č. 536, rok 1765, k. 200, no. 47.

sa funkcia zároveň stala poslednou, pretože iba jeden (10 %) postúpil vyššie na riadneho notára.

Post fiškála zastávali desiaty šľachtici z deviatich rodov, pričom dĺžka ich pôsobenia nebola veľmi ustálená a pri siedmich jednotlivcoch sa pohybovala od dvoch do siedmich rokov. Zvyšní traja pôsobili priemerne štrnásť rokov vďaka svojim odborným schopnostiam, ale aj svojmu pôvodu. Vďaka dlhšiemu funkčnému obdobiu rody Doloviczény, Horváth-Kissevith a Kissóczy získali priemerný 20 % podiel zo 72-ročnej existencie postu. Vek pri menovaní alebo volení fiškálov osciloval od 25-ročného Andreja Berzeviczyho po 40-ročného Jozefa Kolacskovszkého.⁵¹

Zastupujúci fiškál, podfiškál – *substitutus fiscal, vicefiscal*

V auguste 1767 po prvýkrát zvolili zastupujúceho fiškála a od augusta 1772 post premenovali v súlade so zaužívanou uhorskou praxou na podfiškála. V prípade neprítomnosti alebo choroby riadneho fiškála ho mohol zastupovať a jeho hlavnou náplňou práce bola pomoc s prípravou podkladov pre potreby stoličného súdu.⁵²

V sledovanom období na poste pôsobilo šesť podfiškálov z piatich rodov, pričom iba jeden z nich (16,7 %) predtým zastával funkciu podnotára. Pre väčšinu podfiškálov bola funkcia zároveň poslednou, pretože iba dvaja (33,3 %) postúpili vyššie na fiškála. Priemerná dĺžka zotrvania v úrade sa pri piatich šľachticoch pohybovala v úrovni tri roky a päť mesiacov. Jedine Ján Krajszel pôsobil iba jeden rok. Dominantnejšie postavenie si v rámci podfiškálov nadobudol rod Berzeviczy ôsmimi rokmi prostredníctvom svojich dvoch príslušníkov, čo predstavovalo z osemnástich rokov 44,4 % podiel. V publikovanej genealogickej literatúre sa nachádzali bližšie životopisné údaje iba k dvom jednotlivcom, a preto nie je možné určiť nástupný vek podfiškálov.

Riadni slúžni – *ordinarii iudlii*

Slúžni patrili spolu s podžupanom k najstarším voleným postom v stoličnej správe a s ich voľbou sa v stredoveku spájal vznik samostatnej šľachtickej samosprá-

---

51 Údaje o dátume narodenia fiškálov boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 62, 303, 392; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és íbáró, tabuľka IX. Za poskytnutie biografických dát k osobe Jozefa Kolacskovszkého ďakujem JUDr. Ladislavovi Kolačkovskému.

52 Zoznam zastupujúcich fiškálov, respektíve podfiškálov bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 416; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 598; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 470; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 216.

vy. Na území Spišskej stolice sa počas celého sledovaného obdobia používalo členenie na tri okresy označené číslami. Napriek veľkej rozlohe sa nevytvorili štyri okresy, čo bolo spôsobené tým, že pod právomoc stoličných orgánov vôbec nepodliehali územia zálohovaných spišských miest a panstva Ľubovňa a Podolíneec. Na území okresu slúžni zodpovedali za vyhotovenie podkladov na zdanenie obyvateľstva, k súpisom šľachty a obyvateľstva, ďalej zapisovali vypočúvania a protesty miestnych šľachticov i poddaných ako podklady pre stoličný súd. Okrem toho oznamovali obyvateľstvu rozhodnutia prijaté na generálnych kongregáciách.

V sledovanom období vo všetkých troch okresoch pôsobilo 30 riadnych slúžnych, pričom sedemnásti z nich, teda 56,7 % zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Štyria boli pred voľbou za riadneho slúžneho prisáznymi prísediacimi, šiesti zastupujúcimi slúžnymi, dvaja výbercami daní, traja podnotármi, jeden čiastkovým pokladníkom a jeden vojenským pokladníkom. Pre väčšinu slúžnych predstavovala funkcia zároveň poslednú, pretože iba piati (16,7 %) z najvplyvnejších rodov Görgey, Máriássy, Jancsó a Fajgel postúpili vyššie, pričom jedného zvolili za riadneho notára, troch za zastupujúcich podžupanov a jedného za riadneho podžupana.⁵³

Riadny slúžny prvého okresu – *ordinarius iudlium processus primi*

V prvom okrese sa vystriedalo deväť šľachticov z ôsmich rodov, pričom popredné postavenie získali členovia rodu Görgey a Almássy. Baltazár Görgey z Toporca zastával post osemnásť rokov, čo predstavovalo zo sledovaného obdobia 74 rokov 24,3 % podiel a Mikuláš Almássy 22 rokov, čo tvorilo 29,7 % podiel. Piaty sa na poste slúžneho priemerne udržali tri roky a dva mesiace. U zvyšných štyroch sa dĺžka funkčného obdobia pohybovala v rozpätí 7 až 22 rokov. Bližšie genealogické údaje boli publikované až k ôsmim jednotlivcom, preto možno hovoriť, že nástupný vek novozvolených alebo menovaných úradníkov sa vyskytoval zväčša v dvoch vekových kategóriách, traja mali priemerne 34 rokov a ďalší traja priemerne 41 rokov. Výnimkou bol iba 24-ročný Ján Berzeviczy,

53 Zoznam riadnych slúžnych bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4, 5; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 2, 3; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 109, 110; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 6, 7; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 22, 23; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3, 4; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 412, 413; i. č. 96, KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48, 49; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 36, 37; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 317, 318; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 415, 416; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 586, 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597, 598; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214, 215, i. č. 488, rok 1717, k. 135, no. 59.

ktorý zrejme funkciu nadobudol vďaka svojmu bratovi, riadnemu notárovi Andrejovi Berzeviczymu.⁵⁴

Riadny slúžny druhého okresu – *ordinarius iudlium processus secundi*

V druhom okrese sa vymenilo jedenásť úradníkov zo siedmich rodov. Dĺžka ich funkčného obdobia sa pohybovala v rôznych intervaloch, pri piatich bola od dvoch do piatich rokov a pri štyroch od šiestich do ôsmich rokov. Viac ako desaťročné pôsobenie mal dvanásť rokov úradujúci Alexander Görgey a šesťnásť rokov slúžiaci Andrej Várady-Szakmáry. Výrazné postavenie si získal rod Görgey, ktorého piati príslušníci zotrvali na poste 34 rokov, čo predstavovalo 45,9 % podiel. S viac ako polovičným odstupom bol 21,6 % podiel Várady-Szakmáryho. V druhom okrese vek slúžnych pri prvom zvolení alebo menovaní kolísal, preto sa vekové rozpätie pohybovalo od najmladšieho 22-ročného Ladislava Mattya-sovszkého po najstaršieho 46-ročného Baltazára Görgeya z Betlanoviec.⁵⁵

Riadny slúžny tretieho okresu – *ordinarius iudlium processus tertii*

V treťom okrese post vykonávalo dvanásť úradníkov z ôsmich rodov. Dĺžka funkčného obdobia pri ôsmich slúžnych oscilovala od dvoch do ôsmich rokov a ostatní traja pôsobili priemerne dvanásť rokov a tri mesiace. Dôležitejšie postavenie si vďaka celkovému 21-ročnému pôsobeniu troch príslušníkov rodu nadobudli Görgeyovci, čo predstavovalo 28,4 % podiel. V treťom okrese podobne ako v druhom bol vek nastupujúcich slúžnych veľmi premenlivý, preto sa vekové rozpätie pohybovalo od najmladšieho 28-ročného Ladislava Görgeyho po najstaršieho 59-ročného Imricha Petróczyho.⁵⁶

Zastupujúci slúžni – *substituti iudlii*

Na rozdiel od iných uhorských stolíc sa na Spiši nepoužíval obvyklý termín podslúžny, ale počas celého obdobia ich označovali ako zastupujúcich slúžnych. Prvýkrát k ich voľbe došlo v rokoch 1687 – 1688 a od roku 1698 sa úrad obsadzoval kontinuálne, pričom v období rokov 1713 – 1725 úplne zanikol.⁵⁷ Po jeho

---

54 Údaje o dátume narodenia slúžnych prvého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 99, 264, 265, 358, 424; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és főbáró, tabuľka XI, Semsey, Semsei nemes és gróf, tabuľka II.

55 Údaje o dátume narodenia slúžnych druhého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 77, 102, 112, 114, 125, 246, 264, 419.

56 Údaje o dátume narodenia slúžnych tretieho okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 103, 125, 131, 160, 246, 306; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és főbáró, tabuľka IX.

57 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 45, KP z roku 1687, no. 26, k. 13, pag. 136, 137; i. č. 46, KP z roku

obnovení v júli 1725 sa do septembra 1731 vyberali dvaja zastupujúci slúžni pre jeden okres. Od septembra 1731 do februára 1739 sa už obsadzoval iba jeden post. V rokoch 1739 – 1743 funkciu zlúčili s výbercom daní a prisázným prísediacim konkrétneho okresu. V januári 1743 znovu zaviedli samostatný úrad zastupujúceho slúžneho, čo platilo až do roku 1785. Zastupujúci slúžni pomáhali pri zapisovaní rôznych dokumentov pre potreby šľachticov, ktoré sa stávali podkladmi na súdne pojednávania, overenia šľachtictva, zapísania sirotského majetku a i. S riadnymi slúžnymi mali podelené obce, kde mali vykonávať dohľad nad miestnou správou reprezentovanou richtárom, boženíkmi a notárom.

V sledovanom období vo všetkých troch okresoch pôsobilo 32 zastupujúcich slúžnych, pričom pätnásť z nich (46,9 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Štyria boli pred voľbou za zastupujúceho slúžneho prisáznymi prísediacimi a jedenásť výbercami daní. Pre väčšinu zastupujúcich slúžnych funkcia predstavovala zároveň poslednú, pretože iba ôsmi (25 %) z vplyvnejších rodov postúpili vyššie za riadnych slúžnych.⁵⁸

Zastupujúci slúžny prvého okresu – *substitutus iudlium processus primi*

V priebehu 58 rokov sa vystriedalo deväť rodov, pričom priemerná dĺžka funkčného obdobia trvala pri siedmich šľachticoch tri roky a šesť mesiacov. Žigmund Fajgel pôsobil na úrade deväť rokov a Alexander Mattyasovszky štrnásť rokov. Adam Sváby síce v prvom funkčnom období pracoval tri roky, ale po druhom zvolení sa na stoličke zastupujúceho slúžneho zdržal šesťnásť rokov. Pri spočítaní oboch období úradoval spolu deväťnásť rokov, čo predstavovalo 32,7 % podiel, kým spomínaný Mattyasovszky dosiahol 24,1 % podiel. Na základe publikovanej genealogickej literatúry sa dal určiť nástupný vek pri šiestich šľachticoch, pričom pri prvom zvolení bol u piatich jednotlivcov priemerne 26 rokov a päť mesiacov. Výnimku tvoril jedine 51-ročný Pavol Lányi.⁵⁹

1688, no. 27, k. 13, pag. 79; i. č. 52, KP z rokov 1698 – 1699, no. 33, k. 15, pag. 6, 7.

58 Zoznam zastupujúcich slúžnych bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4, 5; i. č. 71, KP z rokov 1725 – 1726, no. 52, k. 25, pag. 109, 110; i. č. 77, KP z rokov 1731 – 1732, no. 58, k. 28, pag. 6, 7; i. č. 85, KP z roku 1739, no. 66, k. 32, pag. 22, 23; i. č. 89, KP z roku 1743, no. 70, k. 34, pag. 3, 4; i. č. 92, KP z rokov 1746 – 1747, no. 73, k. 35, pag. 412, 413; i. č. 96, KP z rokov 1750 – 1751, no. 77, k. 38, pag. 48, 49; i. č. 100, KP z rokov 1754 – 1755, no. 81, k. 40, pag. 36, 37; i. č. 105, KP z roku 1759, no. 86, k. 43, pag. 193, 194; i. č. 108, KP z roku 1762, no. 89, k. 44, pag. 317, 318; i. č. 113, KP z roku 1767, no. 94, k. 47, pag. 415, 416; i. č. 118, KP z roku 1772, no. 99, k. 51, pag. 586, 587; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597, 598; i. č. 125, KP z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 469, 470; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214, 215.

59 Údaje o dátume narodenia zastupujúcich slúžnych prvého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 104, 198, 264, 292, 354, 424.

Zastupujúci slúžny druhého okresu – *substitutus iudlium processus secundi*

V priebehu 58 rokov sa vymenilo desať slúžnych z ôsmich rodov, pričom priemerná dĺžka funkčného obdobia sa pri ôsmich držala na úrovni tri roky a deväť mesiacov. Ján Horváth-Kissevith pôsobil na úrade dvanásť rokov a Pavol Kurtha štrnásť rokov. Matej Bobest prvé funkčné obdobie vykonával päť a druhé osem rokov. V rámci druhého okresu si výraznejšie miesto vydobyli s pätnástimi rokmi dvaja Bobestovci, čo predstavovalo 25,9 % podiel, kým spomínaný Kurtha dosiahol 24,1 % podiel. Na základe publikovanej genealogickej literatúry bolo možné určiť nástupný vek pri piatich jednotlivcoch, pričom pri prvom zvolení sa u štyroch priemerne pohyboval vo výške 27 rokov a troch mesiacov. Výnimku tvoril jedine 50-ročný Imrich Budaházy.⁶⁰

Zastupujúci slúžny tretieho okresu – *substitutus iudlium processus tertii*

Počas 58 rokov post obsadilo dvanásť slúžnych z jedenástich rodov, pričom priemerná dĺžka funkčného obdobia sa pohybovala okolo piatich rokov a štyroch mesiacov. Miernu prevahu získal jedine rod Petróczy, ktorého dvaja členovia s dvanástimi rokmi nadobudli 20,7 % podiel. Nástupný vek šľachticov bol veľmi rozkolísaný a osciloval v intervale od 18-ročného Františka Petróczyho až po 53-ročného Imricha Petróczyho.⁶¹

Prísazní prísediaci – *iurassores*

Prísazní prísediaci sa obsadzovali od roku 1687⁶² a pôvodne pre okres volili jedného a od augusta 1713 do júna 1720 dvoch. Postupne sa ukázalo, že pri rozšírení iných lokálnych funkcií strácali opodstatnenie, a preto prísažných prísediacich v rokoch 1720 – 1725 zlúčili s výbercami daní. V rokoch 1725 – 1731 post úplne zanikol, v rokoch 1731 – 1739 ho obnovili, ale znovu spojili s výbercom daní. V rokoch 1739 – 1743 k dvojúradu pripojili ešte zastupujúceho slúžneho a v rokoch 1743 – 1749 sa vrátili do stavu zlúčenia s výbercom daní. Od roku 1747 prísažných prísediacich znovu zrušili a opätovne ich začali určovať až od septembra 1775, keď došlo k reorganizácii učtárne a zrušeniu regionálnych postov: štyroch okresných výbercov daní a jedného výbercu daní pre panstvo. Pre každý okres sa určili dvaja šľachtici. Prísazní prísediaci stáli na úrovni okresov na najnižšej pozícii a vypomáhali riadnym a zastupujúcim slúžnym pri príprave písomných podkladov pre kauzy pojednávané pred stoličným súdom. Za výkon funkcie boli platení ročne na rozdiel od prísažných prísediacich menovaných

60 Údaje o dátume narodenia zastupujúcich slúžnych druhého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 28, 37, 103, 113.

61 Údaje o dátume narodenia zastupujúcich slúžnych tretieho okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 125, 131, 149, 160, 246, 306, 322, 394.

62 MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 45, KP z roku 1687, no. 26, k. 13, pag. 136, 137.

doživotne a pôsobiacich iba na súde. Rovnako sa zúčastňovali aj na zasadnutiach súdu ako členovia poroty.

V sledovanom období vo všetkých troch okresoch pôsobilo 28 prisažných príseďiacich, pričom iba štyria z nich (14,2 %) zastávali už predtým inú stoličnú funkciu. Traja boli pred voľbou za prisažného príseďiaceho výbercami daní a jeden zastupujúcim slúžnym. Pre väčšinu prisažných príseďiacich funkcia predstavovala poslednú, pretože iba siedmi (25 %) postúpili vyššie, pričom dvoch zvolili za zastupujúcich slúžnych, dvoch za riadnych slúžnych, dvoch za výbercov daní a jedného za podnotára.⁶³

Prisažný príseďiaci prvého okresu – *jurassor processus primi*

V čase devätnásťročnej samostatnosti úradu sa v prvom okrese vystriedalo desať šľachticov zo štyroch rodov, pričom okrem Mattyasovszkých si zachovávali zvyšné tri rody približne rovnako silné postavenie. Vitáľisovci mali s desiatimi rokmi 52,6 % podiel z obdobia fungovania postu, Svábyovci s jedenástimi rokmi 57,9 % podiel a najviac sa udržali Berzeviczyovci s trinástimi rokmi a 68,4 % podielom. Priemerná dĺžka funkčného obdobia sa pri deviatich jednotlivcoch pohybovala na úrovni troch rokov a iba Štefan Vitáľis vykonával úrad osem rokov. Nástupný vek bol veľmi rozkolísaný a osciloval od 15-ročného Adama Svábyho až po asi 45-ročného Štefana Berzeviczyho.⁶⁴

Prisažný príseďiaci druhého okresu – *jurassor processus secundi*

Za devätnásť rokov samostatnej existencie sa prisažnými príseďiacimi stali desiat šľachtici z deviatich rodov, pričom iba dvom Máriássyovcom sa so šiestimi rokmi podarilo získať miernu prevahu, keďže to predstavovalo 31,6 % podiel. Priemerná dĺžka funkčného obdobia sa pohybovala v úrovni troch rokov a siedmich mesiacov. Nástupný vek, podobne ako v prvom okrese, nebol ustálený a kolísal od 24-ročného Baltazára Máriássyho až po 43-ročného Tomáša Theókeho.⁶⁵

63 Zoznam prisažných príseďiacich bol vypracovaný na základe nasledovného materiálu: MV SR, SAL, f. SŽ, i. č. 63, KP z rokov 1711 – 1713, no. 44, k. 22, pag. 28, 29; i. č. 64, KP z rokov 1713 – 1715, no. 45, k. 23, pag. 4, 5, 387, 388; i. č. 67, KP z rokov 1720 – 1721, no. 48, k. 24, pag. 2, 3; i. č. 121, KP z roku 1775, no. 102, k. 54, pag. 597, 598; i. č. 125, KP Z roku 1779, no. 106, k. 57, pag. 469, 470; i. č. 129, KP z roku 1783, no. 110, k. 59, pag. 214, 215.

64 Údaje o dátume narodenia prisažných príseďiacich prvého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 265, 354, 424; SZLUHA, ref. 8, Berzeviczy, Berzeviczei és Kakasloimniczi nemes és íbáró, tabuľka II, III, VI.

65 Údaje o dátume narodenia prisažných príseďiacich druhého okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 114, 238, 240, 394.

Prísazný príseďiaci tretieho okresu – *jurassor processus tertii*

V treťom okrese počas devätnástich rokov samostatnej existencie pôsobilo deväť šľachticov zo siedmich rodov, pričom priemerná dĺžka zotrvania na poste sa pri ôsmich šľachticoch rovnala trom rokom a štyrom mesiacom. Jedine Andrej Theóke mal sedemročné funkčné obdobie. Theóke spolu s ďalšími dvomi rodovými členmi si so svojimi pätnástimi rokmi vydobyli dominantné postavenie, pretože to predstavovalo 78,9 % podiel. Nástupný vek nebolo možné pre malý počet publikovaných genealogických údajov presnejšie stanoviť. Zdá sa však, že v prípade voľby Františka Petróczyho išlo zrejme o najmladšieho zvoleného úradníka v Spišskej stolici vôbec, pretože mal asi štrnásť rokov. Keďže však boli volení dvaja prisazní príseďiaci, nad jeho činnosťou dohliadal jeho starší kolega, 39-ročný Tomáš Theóke.⁶⁶

Štruktúra správy Spišskej stolice sa v niektorých funkciách ako boli výbercovia daní v okresoch a na panstve líšila od iných uhorských územnosprávnych jednotiek. Odlišovali sa aj niektoré pomenovania zastupujúcich slúžnych, zastupujúcich notárov a zastupujúcich fiškálov, pre ktoré sa vo zvyšku kráľovstva obvykle používali termíny podslúžny, podnotár a podfiškál. Z hľadiska analýzy dĺžky funkčných období, nástupného veku či istých kariérnych predpokladov a postupu na jednotlivých postoch bude ešte potrebný výskum v ďalších stoliaciach alebo publikovanie podobných prípadových štúdií.

Aj napriek zatiaľ nedostatočnému množstvu odborných článkov možno pri niektorých aspektoch organizácie a obsadzovania úradov vysloviť určité závery. Jednoznačným špecifikom Spiša do polovice 18. storočia bolo časté zlučovanie viacerých postov do jedného ako v prípade zastupujúceho slúžneho, výbercu daní a prisazného príseďiaceho či notára so zastupujúcim podžupanom. Uvedený jav súvisel so zložitým administratívnym členením stolice, čo viedlo k správe konkrétneho územia viacerými miestnymi inštitúciami. K spájaniu vyššie menovaných postov v Liptovskej, Turčianskej, Oravskej a Zvolenskej stolici v sledovanom období vôbec nedochádzalo. Riadni podžupani v Spišskej stolici podobne ako inde pochádzali z najvplyvnejších rodov a patrili k vekovo najstarším úradníkom. V prípade prvých a druhých podnotárov sa aj na Spiši v druhej polovici 18. storočia ustálila prax, že obe funkcie prestali byť volené a boli priamo dosadzované hlavným županom.

Oproti Liptovskej, Oravskej, Turčianskej a Zvolenskej stolici na Spiši existovala funkcia osobitného výbercu daní, nazývaného aj pokladníkom, pre hradného panstvo Spiš. Až po nariadení Márie Terézie pre všetky uhorské stolice

---

66 Údaje o dátume narodenia prisazných príseďiacich tretieho okresu boli vypracované na základe nasledovného materiálu: SZLUHA, ref. 7, s. 165, 306, 394.

z roku 1775, ktoré sledovalo konštituovanie jednotnej štruktúry učtární, aby sa zrýchlila kontrola účtov na pôde Kráľovskej miestodržiteľskej rady, sa zrušil post výbercu daní panstva. Okrem neho na Spiši zanikla pozícia výbercov daní a po spomínanom nariadení panovníčky vytvorili nové úrady čiastkových pokladníkov a účtovného dozorca. Tento nový, ústrednou mocou vyžadovaný model v roku 1775 aplikovali do praxe aj v Zvolenskej a Liptovskej stolici a v roku 1781 i v Oravskej stolici. V prípade Turčianskej stolice sa čiastkoví pokladníci volili od polovice 18. storočia a v roku 1779 pribudol účtovný dozorca.

* Štúdia bola vypracovaná v rámci projektu APVV-15-0349 *Individuum a spoločnosť – ich vzájomná reflexia v historickom procese* a grantu VEGA *Politická korupcia na území Slovenska v 19. a 20. storočí*.

DIE BESETZUNG DER BEAMTENPOSTEN IM KOMITAT ZIPS IN DEN JAHREN 1711 – 1785

TOMÁŠ JANURA

Während des 18. Jahrhunderts formierten sich in Folge der neuen Aufgaben, die vom Königlichen Statthalterrat an die Komitate gestellt wurden und der allgemeinen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Entwicklung zwei Gruppen der Mitarbeiter, die sich an der Ausübung der Verwaltung beteiligten, nämlich die Beamten und die Beschäftigten. In der Studie befasste ich mich mit den Beamten, die ausschließlich aus adeligen Familien stammten. Im Falle des Komitats Zips zählten zu den Beamten beeidigte Beisitzer, vertretende Löhner, ordentliche Löhner, Unterfiskale, Fiskale, Steuereinnehmer, Rechnungsaufseher, Schatzmeister, Unternotare, Notare und Untergespane.

Trotz der bislang unzureichender Anzahl der Fachartikel, lassen sich bei einigen Aspekten der Organisation und Besetzung der Ämter bestimmte Schlussfolgerungen ziehen. Ein eindeutiges Spezifikum von Zips in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts war das häufig vorkommende Zusammenfügen mehrerer Posten in einen, wie im Falle des vertretenden Löhners, Steuereinnehmer und beeidigten Beisitzer, oder des Notars mit dem stellvertretenden Untergespan. Dieses Phänomen hing mit der komplizierten administrativen Gliederung des Komitats zusammen, was die Verwaltung eines konkreten Gebiets durch mehrere örtliche Institutionen zur Folge hatte. In den Komitaten Liptau, Turz, Arwa und Sohl kam es im genannten Zeitraum zu keinen solchen Zusammenschlüsse vorstehend genannten Posten. Die ordentlichen Gespane im Komitat Zips, ähnlich wie anderswo, stammten aus den einflussreichsten Geschlechtern und gehörten zu den Beamten im fortgeschrittenen Alter. Was die ersten und die zweiten Unternotare angeht, wurde in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts auch in Zips zur üblichen Praxis, dass die beiden Posten nicht gewählt wurden, sondern direkt durch den Hauptgespan besetzt wurden.

Im Unterschied zu den Komitaten Liptau, Arwa, Turz und Sohl gab es im Komitat Zips den Posten des gesonderten Steuereintnehmers, auch Schatzmeister genannt, für die Burgherrschaft Zips. Erst mit der Anordnung von Maria Theresia für alle ungarischen Komitate aus dem Jahr 1775 wurde dieser Posten aufgehoben. Darüber hinaus fiel in Zips auch die Funktion der Steuereintnehmer weg und nach der erwähnten Anordnung der Herrscherin entstanden neue Ämter der Teilschatzmeister und des Rechnungsaufsehers. Dieser neue Modell, den die zentrale Macht forderte, wurde 1775 auch im Komitat Sohl und Liptau und 1781 im Komitat Arwa in die Praxis eingeführt. Im Komitat Turz wurden die Teilschatzmeister ab der Hälfte des 18. Jahrhunderts gewählt und 1779 kam auch der Rechnungsaufseher hinzu.

Mgr. Tomáš Janura, PhD.

Historický ústav SAV

P. O. Box 198, Klemensova 19, 814 99 Bratislava

e-mail: histjanu@savba.sk